

В цілому слід відзначити, що в 1918 р. спостерігався певний поступ українського книжкового руху. Організаційні та видавничі осередки різного типу, утворення авторського та читачького середовища сприяли підвищенню загальноосвітнього та культурного рівня величезної маси народу.

- ¹ Енциклопедія українознавства. — К., 1995. — С. 934.
² ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 1, спр. 697, арк. 18.
³ Там же, арк. 18 зв.
⁴ Енциклопедія українознавства. — С. 933.
⁵ Дорошенко Д. Історія України 1917-1923 рр. — Ужгород, 1933. — Т. 2. — С. 348.
⁶ ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 1, спр. 697, арк. 18 зв.
⁷ Шаповал М. Соціологія українського відродження. — К., 1994. — С. 40.
⁸ Дей О. І. Книга і друкарство на Україні з 60-х років XIX ст. до Велико-го Жовтня // Книга і друкарство на Україні. — К., 1964. — С. 192.
⁹ Меженко Ю. Українська книжка часів Великої революції. — К., 1928. — С. 5.
¹⁰ За параграфами автора. Див. ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 2, спр. 234, арк. 16 зв., 17. Потрібно зауважити, що є інші дані. Меженко Ю. вказує, що в 1918 р. надруковано 98 видань книг. Див. Меженко Ю. Українська книжка. С. 5. В Енциклопедії українознавства вказується, що було 104 видання книг. Див. Енциклопедія українознавства. — С. 975.
¹¹ Скоропадський П. Спогади: кінець 1917 — грудень 1918. — Київ-Філадельфія, 1995. — С. 220.
¹² Скоропадський П. Спогади... — С. 220.
¹³ Меженко Ю. Українська книжка... — С. 4.
¹⁴ Книгарь. — 1919. — Ч. 25-26. — С. 1702.
¹⁵ Меженко Ю. Українська книжка... — С. 5.
¹⁶ Там само.
¹⁷ Книга — 1923. — № 2. — С. 66. Потрібно зауважити, що є інші дані. Розбіжності одних джерел з іншими пояснюються недосконалістю методики статистичного обліку. Козменко А. вказує, що в 1918 р. вишло 2319 назв. Див. Козменко А. 10 років книжкової продукції УРСР — К., 1928. — С. 5. В статистичному збірнику «Преса Української РСР» вказується, що в 1918 р. вишло 1628 книг і брошур. Див. Преса Української РСР. 1918-1980. — Х, 1981. — С. 6.
¹⁸ Шаповал М. Соціологія українського відродження. — К., 1994. — С. 40.
¹⁹ ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 1, спр. 673, арк. 1.
²⁰ Там само, арк. 47.
²¹ Там само, спр. 674, арк. 1.
²² Там само, спр. 673, арк. 2.
²³ Там само, спр. 674, арк. 17.
²⁴ Там само, спр. 673, арк. 1.
²⁵ Там само, арк. 2.
²⁶ Там само, арк. 17 зв.
²⁷ Там само, арк. 16.
²⁸ Там само, арк. 53, 53 зв.
²⁹ Там само, арк. 42.
³⁰ Там само, оп. 2, спр. 249, арк. 34, 34 зв.
³¹ Там само, оп. 1, спр. 696, арк. 12.
³² Там само, спр. 673, арк. 45а.
³³ Там само, спр. 697, арк. 132.
³⁴ Там само, оп. 2, спр. 261, арк. 3-4.
³⁵ Там само, оп. 1, спр. 673, арк. 24.
³⁶ Там само, спр. 697, арк. 62.
³⁷ Там само, арк. 63.
³⁸ Там само, арк. 68.
³⁹ Там само, спр. 697, арк. 60, 60 зв.
⁴⁰ Кішвар Т. Український книжковий рух як історичне явище в 1917-1923 рр. — К., 1996. — С. 75.
⁴¹ ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 1, спр. 673, арк. 17 зв.
⁴² Кішвар Т. Український книжковий рух як історичне явище... — К., 1996. — С. 80.

Руслана Маньковська

Музейна справа за часів Гетьманату

Нові політичні реалії, що склалися в Україні весною-восени 1918 р., з приходом до влади гетьмана П. Скоропадського, безперечно, не могли не залишити слідів у процесі культурного будівництва в Україні загалом. Саме тоді в Україні були створені національні початкові школи, десятки українських державних середніх шкіл, засновані українські університети в Києві та Кам'янці-Подільському і приватний у Полтаві. Тоді ж почали роботу Український національний архів, бібліотека, Національна опера, Драматичний театр, Державна капела, Кобзарська школа, Симфонічна школа, Академія наук України.

Така спрямованість державної політики пояснюється тим, що Раді Міністрів, Міністерство народної освіти очолювали відомі діячі українського просвітницького руху. Так, посаду міністра народної освіти займали М. П. Василенко, П. Я. Стебницький, В. П. Науменко, голови уряду — Ф. А. Лизогуб та ін. Кожен з них є визначною постаттю в історії України, що багато зробила для збереження національної спадщини, зокрема, для становлення музейної справи в Україні. Вся діяльність гетьманського уряду по зміцненню української державності була взаємопов'язана з розвитком національної свідомості та збереженням культурного надбання народу.

Таку політику активно підтримала творча та наукова інтелігенція. 9-16 червня 1918 р. в Києві, з ініціативи Товариства діячів українського мистецтва, пройшов з'їзд діячів українського пластичного мистецтва, учасники якого торкнулись і проблем розвитку музейництва в Україні. У доповідях Г. С. Александровича «Про стан культурно-історичних пам'яток на Україні і про заходи до їх збереження», Г. Я. Стелеського «Охорона української старовини» та С. О. Гілярова «Інститут історії мистецтва в Києві» та ін. наголошувалося на необхідність наукового дослідження пам'яток, їх реєстрації та становлення національної художньої освіти.

В резолюції, прийнятій з'їздом, підкреслювалось, що на сучасному етапі цю справу необхідно поставити в якомога ширшому масштабі і не шкодувати на це коштів. З'їзд звернувся до різних громадських організацій з закликом «негайно стати на шлях праці в справі охорони пам'яток рідної культури від знищення», рекомендував земствам і міським самоврядуванням організувати на місцях нові музеї, фінансувати існуючі, наголошував на необхідності підготовки закону про охорону пам'яток старовини і мистецтва, в якому було передбачено суворе покарання за порушення закону, призупинено вивіз пам'яток за кордон.

Як бачимо, наукова громадськість дійшла висновку, щоб процес збереження національної культури, зокрема становлення музейництва в Україні, йшов послідовно, необхідно мати відповідне законодавство, фінанси, спеціальні органи адміністративного управління тощо.

Такий орган передові діячі культури вбачали в Головному управлінні мистецтв та національної культури. Свої пропозиції вони виклали в доповідній записці, поданій 17 червня 1918 р. до Ради Міністрів. В ній йшлося про необхідність збереження пам'яток культури для виховання в народі почуття поваги до минулого, любові до Батьківщини. 21 червня 1918 р. Рада Міністрів розглянула та схвалила пропозиції, викладені в доповідній записці, і така установа була створена. Її очолив відомий український і культурний діяч П. Я. Дорошенко.

Це, безперечно, мало позитивні наслідки. Управління одержало бюджет, можливість втілювати в життя програми культурного відродження України. Музейним будівництвом безпосередньо займалась секція музеїв відділу охорони пам'яток, до якої входило 15 співробітників на чолі з М.Ф.Біляшівським¹. Але фінансова скрута не давала можливості музеям розширювати фонди, залучати до роботи нових співробітників. Так, фонди Київського художньо-промислового і наукового музею у 1918 р. поповнились лише 1134 експонатами². В музей Чернігівського губерньського земства О.О.Батуринський передав свій надзвичайно цінний родинний архів з с.Церковщина Городнянського повіту та зібрану ним бібліотеку видань XVIII — початку XX ст. Та це, як писала «Нова рада», була тільки краплина з тих цінних історико-мистецьких речей, що опинились на антикварному ринкові³. Брак коштів не дозволив Хорольському науковому музею розрахуватися за оренду приміщення, де розміщувалась його експозиція. Виділених місцевими органами влади 500 крб. було замало⁴, а Херсонський музей старовини не зміг викупити у спадкоємців П.К.Суруча на колекцію античної скульптури⁵.

Подібне становище музеїв не могло не хвилювати подвижників музейної справи, які неодноразово звертались за фінансовою допомогою до Міністерства народної освіти, Головного управління мистецтв та національної культури та інших державних установ.

20 червня 1918 р. міністр народної освіти М.П. Василенко звернувся до Ради Міністрів з доповідною запискою, в якій просив асигнувати 100 000 крб. на «негайні потреби по дослідженню й охороні наших національних пам'яток старовини і мистецтва»⁶. Частина з цих коштів передбачалось передати Одеському, Катеринославському, Херсонському, Вінницькому та деяким іншим музеям. Розглянувши доповідну записку, бюджетна комісія при департаменті державної скарбниці 31 липня 1918 р. висловила за виділення відділу охорони пам'яток 100000 крб.⁷ Однак, Рада Міністрів прийняла відповідне рішення лише 24 вересня⁸. В розпорядження музеїв кошти надійшли лише в жовтні-листопаді⁹.

Нелегко доводилося виживати існуючим музеям, однак призупинити процес створення нових на місцях це не могло. В жовтні 1918 р. вирішили створити повітовий земський музей в Маріуполі. Ініціатором, а згодом і директором його був І.Коваленко.

В 1918 р. виник музей в м.Богуславі Канівського повіту на Київщині. Одним із його фундаторів став Ф.М.Сінгалевич. Музей мав три відділи: ремесла, в якому були представлені вироби цехових майстрів епохи середньовіччя, та кераміки, кам'яні та металеві знаряддя праці, знайдені під час археологічних розкопок; малярства та іконопису, де зберігались твори мистецтва стародавніх майстрів; військового, експонати якого ілюстрували розвиток військової справи в Україні. Музей мав також значну бібліотеку з питань історії та мистецтвознавства і став справжнім центром культурного життя та пам'яток охоронної роботи не лише в Богуславі, а й на Київщині¹⁰. У вересні 1918 р. було відкрито невеликий музей при Богуславському реальному училищі, фонди якого склали археологічні та інші пам'ятки старовини, зібрані місцевими колекціонерами. Поступово навколо музею згуртувалися подвижники збереження історичної та культурної спадщини краю¹¹.

21 липня 1918 р. товариство «Просвіта» в Черкасах прийняло рішення створити повітовий музей. В цю роботу включились дослідники, колекціонери, громадськість. Однією із перших у фонди майбутнього музею надійшла колекція пам'яток з м.Сміла, яку передала поміщиця Козловська. Багато зусиль до збирання музейних колекцій доклав В.І.Портаченко. Завдяки йому музей вже в серпні 1918 р. прийняв перших відвідувачів¹².

Влітку 1918 р. було відкрито музей в м.Біла Церква. Очолив його дослідник старовини С.Л.Дроздов-Мишківський¹³. Працював він у поштово-телеграфній конторі, а весь вільний час віддавав збиранню і вивченню пам'яток історії та культури. Частина своєї колекції він передав до музею¹⁴.

В Житомирі з ініціативи директора Житомирської чоловічої гімназії А.М. Якимихи та активного учасника культурно-просвітницького руху на Волині М.К. Кудрицького були закладені основи Українського музею¹⁵.

Секція музеїв і відділ охорони пам'яток Головного управління мистецтв та національної культури сприяли становленню і розширенню діяльності місцевих музеїв. На їх підтримку було направлено 25 тис. крб. з виділеної у вересні 1918 р. Радою Міністрів суми. Зокрема, централізовану фінансову допомогу тоді отримали музеї Богуслава, Вінниці, Херсона, Хорола¹⁶. Опікувались секція музеїв і відділ охорони пам'яток забезпеченням приміщеннями, охороною колекцій, неодноразово звертаючись з цими питаннями до місцевих органів влади, Міністерства внутрішніх справ, військових відомств¹⁷. Представники секції брали безпосередню участь у створенні експозицій ряду всеукраїнських музеїв, таких як Національна картинна галерея, Військово-історичний, Національний, виступали проти актів вандалізму щодо музейних колекцій. В червні 1918 р. розпорядженням військового міністра мало бути звільнено приміщення лівого флігеля колишнього царського палацу, де розміщувалися фонди військово-історичного музею. Всі спроби його директора О.Д.Благодіра запобігти загиніти фондів не дали позитивних результатів. 22 червня 1918 р. він писав у листі до одного з урядовців: «Виконати це розпорядження не маю змоги. Як фахівець (музейної) справи і ширій син України я повинен зазначити, що викидати на вулицю дуже цінний музей своїми власними руками я юридично і морально не маю права і жодної можливості, позаяк в історії збереження старовинних речей ніколи не було такого випадку»¹⁸.

Та це застереження не вплинуло на отамана. Увечері 22 червня К.К.Мамонтов увірвався з озброєними вояками до музею і викинув експонати через вікна і двері прямо на подвір'я під дощ¹⁹. Майже все загинуло.

Свою думку з цієї події в категоричній формі виклав М.Ф.Біляшівський у листі до полковника М.М.Аркаса, якому Генштабом було доручено провести судове розслідування причин невиконання наказу військового міністра О.Д.Благодіром. Він писав: «Кошмарні події над молодого інституцією, коли цінні збірки музею, які були ошаченими навіть

більшовиками, викидалися вночі під дощ і небезпеку, не мають назви — не можна було припустити, щоб що-небудь подібне могло статися серед навіть малокультурного громадянства. З глибоким обуренням і жалем дізнався я про те, що сталося. В той час, коли кругом ідуть розмови про охорону і придбання пам'яток, яких у нас збереглося дуже мало, готовий музей, старанно зібраний, вандалськи нищиться і викидається на майдан з наказу того відомства, якому належить ця науково-просвітня інституція. Далі йти вже нема куди»²⁷.

Цей окремих приклад висвітлює не тільки складні проблеми в становленні музейництва, коли народне багатство не охоронялося законом, а й свідчить про відношення державної влади до культурно-освітніх осередків, про певний рівень урядовців. 3 липня 1918 р. дії отамана обговорювались на засіданні Ради Міністрів, та відсутних наслідків для К.К.Мамонтова вони не мали²⁸. Громадська думка про цей факт вплинула на відношення уряду до національної спадщини і змусила підтримати ініціативу науково-культурних кіл України щодо створення Національного музею і розглянути це питання 27 липня 1918 р. на засіданні представників Міністерства народної освіти, Головного управління мистецтв та національної культури і Академії наук України. В ньому взяли участь Д.Багалій, В.Вернадський, П.Дорошенко, І.Красуський, М.Могилянський, В.Модзалевський, Г.Павлуцький, А.Середь та ін. Було прийнято рішення про організацію музею на базі Київського художньо-промислового та наукового музею. Передбачалося, що він буде складатися з шести відділів: пластичних мистецтв, археології, історичного, етнографічного, художньо-промислового та нумізматично-сфрагістичного²⁹. Для придбання експонатів для Національного музею було виділено 17825 крб.³⁰ Серед них: збірка українського шиття, малюнки Т.Г.Шевченка, церковні предмети XVII-XVIII ст., козацька зброя, тощо³¹.

28 вересня 1918 р. Рада Міністрів підтримала пропозицію, викладену в «Пояснювальній записці до законопроекту про асигнування одного мільйона карбованців Головному управлінню справами мистецтва та національної культури на придбання у державну власність пам'яток старовини й мистецтва для Національного музею й архіву»³², і виділила 500000 крб. Це дало можливість вже в жовтні місяці створити спеціальну «закупівельну комісію» в складі М.Біляшівського, М.Бойчука, С.Гілярова, П.Дорошенка, В.Модзалевського, Г.Нарбути, Г.Павлуцького, А.Середь, Д.Щербаківського³³. Всього з квітня по грудень 1918 р. фонди Національного музею поновились більш ніж на 200 експонатів. Серед них: художні твори Т.Шевченка, Г.Васяка, М.Дмитрієва та ін.: біля 130 зразків українського шиття XVII—XIX ст. придбаного у О.Рахманової; ікони, старовинна зброя, килими та ін.³⁴

Отже, за доби гетьманщини спостерігасмо поступове зростання мережі музеїв у центрі і на місцях. Вони ставали тими культурно-просвітницькими осередками, навколо яких гуртувались подвижники збереження національної спадщини. З появою нових музеїв на порядок денний постає питання координації їхньої діяльності, втілення конкретних програм по охороні і популяризації історико-культурних пам'яток, створення необхідних структур на місцях, які були б наділені адміністративними повноваженнями і підпорядковувались безпосередньо відділу охорони пам'яток. З цією метою відділ охорони пам'яток розробив положення про місцевих комісарів по охороні пам'яток³⁵. Спершу тимчасові повноваження комісарів по охороні історико-культурної спадщини відділ надав відомим своєю працею на ниві культурної спадщини А.Мальованому і Є.Свячинському на Поділлі, Б.Милорадовичу на Чернігівщині, Фотинському на Житомирщині, Олексієву на Уманщині. В детальних інструкціях, виданих їм для роботи, вказувалося на необхідність створення комітетів охорони пам'яток на місцях, які б на статутних підвалинах об'єднували прихильників збереження історичних та мистецьких цінностей народу³⁶. Головна увага приділялась музеям, котрі очолювали роботу по збереженню і популяризації пам'яток на місцях.

Спроба централізувати пам'ятоохоронний рух в Україні, зокрема роботу музеїв, наштовхнулася на нестачу кваліфікованих спеціалістів. Потрібні були навчальні заклади, які б готували істориків, археологів, мистецтвознавців, музейних працівників. Як відомо, в 1904 р. відомий учений В.М.Перетц висунув ідею про створення в Києві археологічного інституту як вищого навчально-наукового закладу по підготовці фахівців з археології, археографії та мистецтвознавства. Згодом цю ідею підтримали академік В.С.Іконников, М.Ф.Біляшівський, В.Данилевич та інші. Тільки 30 серпня 1917 р. Тимчасовий уряд дав дозвіл на заснування в Києві археологічного інституту³⁷. Але розгорнути свою діяльність інститут зміг лише в листопаді 1918 р.³⁸ За статутом йому передбачалося відкрити відділи археології, археографії та історії мистецтва.

В 1918 р. був відкритий ще один вищий навчально-науковий заклад по підготовці фахівців в галузі музейної справи та мистецтвознавства — Інститут історії мистецтва, котрий готував учителів історії мистецтва, охоронців музеїв, картинних галерей і т.д.³⁹

Окрім вищих навчальних закладів підготовкою спеціалістів займалася просвітня комісія Українського державного університету у Києві, де була утворена історико-екскурсійна секція. При ній діяли курси по підготовці екскурсоводів по визначних історико-культурних місцях і пам'ятках Києва⁴⁰.

Таким чином, протягом 1918 р. були зроблені реальні кроки по підготовці кваліфікованих музейних працівників.

Аналізуючи діяльність уряду гетьмана П.Скоропадського, слід відзначити, що завдячуючи провідним діячам науки і культури музейництво розвивалося в конструктивному напрямку, вживались заходи щодо збереження національно-культурної спадщини українського народу. Була створена і розпочала роботу нова державна структура — Головне управління мистецтв та національної культури. Це дало змогу розробляти і послідовно втілювати в життя курс національно-культурного відродження України. Розширилась мережа музеїв, вони підпорядковувались відділу охорони пам'яток та секції музеїв. Розпочали роботу навчальні та науково-дослідні заклади: Київський археологічний інститут, Інститут історії мистецтв. Проте, тяжке фінансове положення в Україні, розруха в народ-

ному господарстві відбивалися на становищі музеїв, розгортанні їх роботи. Не вирішеними залишилися питання надання адміністративних повноважень музеям.

Відчутні кроки в розбудові музейництва відбувались на хвилі національного піднесення. Вони були результатом діяльності науково-освітньої громадськості, яка активно підтримала заходи уряду гетьмана П.Скоропадського по збереженню національної спадщини, створенню нових музейних осередків, обліку та рестрації пам'яток культури.

¹ ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 1, спр. 1197, арк. 1, 3.

² Там само, оп. 2, спр. 585, арк. 4-5.

³ Там само, спр. 582, арк. 58.

⁴ Наше минуле. — 1918. — №2. — С. 209.

⁵ Нова рада. — 1918. — №2. — С. 204-205.

⁶ Наше минуле. — 1918. — №2. — С. 204-205.

⁷ Там само. — 1918. — №3. — С. 150.

⁸ ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 2, спр. 578, арк. 31.

⁹ Там само, ф. 2457, оп. 1, спр. 46, арк. 68; спр. 50, арк. 1, 2.

¹⁰ Там само, ф. 2201, оп. 1, спр. 63, арк. 6.

¹¹ Там само, ф. 2457, оп. 1, спр. 47, арк. 1-8, 10.

¹² Там само, ф. 2201, оп. 1, спр. 1205, арк. 2, 3.

¹³ Там само, ф. 2457, оп. 2, спр. 4, арк. 51, 54, 56.

¹⁴ Відродження. — 1918.

¹⁵ Нова рада. — 1918.

¹⁶ Полтавський день. — 1918. — 15 вересня.

¹⁷ Наше минуле. — 1918. — № 2. — С. 204.

¹⁸ ЦДАВО України, ф. 2457, оп. 1, спр. 47, арк. 1-8.

¹⁹ Там само, ф. 2201, оп. 1, спр. 1206, арк. 2, 5, 13, 17, спр. 1209, арк. 2, 4, 5.

²⁰ Рукописні фонди ІМФЕ, ф. 13-5, спр. 308, арк. 1.

²¹ ЦДАВО України, ф. 2607, оп. 1, спр. 58, арк. 16-16 зв.

²² Рукописні фонди ІМФЕ, ф. 13-15, спр. 307, арк. 3.

²³ ЦДАВО України, ф. 1064, оп. 1, спр. 6, арк. 81.

²⁴ Там само, ф. 2457, оп. 1, спр. 3, арк. 1, зв. 11.

²⁵ Там само, ф. 2584, оп. 1, спр. 210, арк. 7.

²⁶ Там само, спр. 225, арк. 22.

²⁷ Там само, ф. 1064, оп. 1, спр. 186, арк. 4-4 зв.

²⁸ Там само, ф. 2457, оп. 1, спр. 38, арк. 7.

²⁹ Держархів м. Києва, ф. 304, оп. 1, спр. 36, арк. 1-20.

³⁰ Наше минуле. — 1918. — №2. — С. 199-200.

³¹ ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 1, спр. 1195, арк. 1, 2.

³² Там само, ф. 2457, оп. 1, спр. 51, арк. 1, 19.

³³ Там само, ф. 3806, оп. 1, спр. 43, арк. 19.

³⁴ Там само, ф. 2457, оп. 1, спр. 8, арк. 8.

³⁵ Відродження. — 1918. — 6 жовтня.

Любов Дубровіна

Створення Національної бібліотеки Української Держави та її концепція

Ідея створення Національної бібліотеки зародилася після Лютневої революції під час роботи М.П.Василенка та В.І.Вернадського над проектом Української академії наук. З приходом до влади гетьманського уряду на чолі з П.П.Скоропадським М.П.Василенко обійняв посаду міністра освіти і знову поставив це питання, користуючись тим, що він до призначення Ф.А. Лизогуба у травні фактично виконував обов'язки прем'єр-міністра. Первісно, за задумом М.П.Василенка, Національна бібліотека мала бути самостійною інституцією, але В.І.Вернадський переконав його, що долю Бібліотеки слід пов'язати з найвищою науковою установою — Академією наук, яка могла б сформувати її як національну, наукову та загальнодоступну книгозбірню. Власне Бібліотека створювалася паралельно із Академією наук у 1918 р., тому вже на першому засіданні комісії по створенню Академії було розглянуте питання про Національну бібліотеку¹.

Це засідання відбулося 9 липня 1918 р. у кабінеті М.П.Василенка, який висунув концептуальний підхід щодо новозаснування Академії як найвищої наукової державної установи, а не наукового товариства, як передбачалося за пропозиціями УНТ, повністю автономної від влади². На першому ж засіданні комісія заслухала доповідь В.О.Кордта «Про Національну бібліотеку». Протягом липня В.І.Вернадський та М.П.Василенко обговорюють питання про організацію Національної бібліотеки, розробляють законопроект про Фонд національної бібліотеки, вирішують створити Тимчасовий комітет по заснуванню Бібліотеки та його склад³. Не чекаючи заснування Академії, гетьманський уряд затверджує розроблений М.П.Василенком, В.О.Кордтом та В.І.Вернадським Закон «Про утворення Фонду Національної бібліотеки Української Держави» (1918р.), у якому йшлося про склад Фонду та Інструкції Тимчасовому комітетові для заснування Бібліотеки (далі — ТК)⁴.

Ухвалений 2 (15) серпня 1918 р. у Раді Міністрів, проект набув чинності закону про заснування Бібліотеки після його опублікування 8 (21) серпня 1918 р. у «Державному Віснику». Цим Законом закладалися основи книгозбірні всевітнього типу, «яка гуртувала би в собі все, що витворено людською думкою»; створення відділу Української оголошувалося спеціальним завданням: «Бібліотека повинна бути книгозбірною, в якій мають бути зібрані всі пам'ятки духовного життя українського народу і України (рукописні і друкарські). В ній повинні бути зібрані книги, часописи, газети, гравюри, листівки, ноти, літографії і металографії, видані на Україні і за кордоном»; планувалося комплектування Бібліотеки обов'язковими примірниками українських видань⁵. Закон передбачає створення ТК у Києві під опікою самого М.П.Василенка як Міністра народної освіти та мистецтв і асигнування на фонд Національної бібліотеки Української Держави 500.000 крб⁶. В.І.Вернадський формує склад ТК, залучає до підготовки основних документів В.О.Кордта, розробляє Інструкцію ТК. Одночасно В.І.Вернадський особисто звертається до А.Ю.Кримського, С.О.Сфрємова та Г.П.Житецького з проханням увійти до складу ТК⁷.

Фактично Бібліотека почала свою діяльність з утворення 23 серпня (5 вересня) ТК, до складу якого увійшли — акад. В.І.Вернадський (голова), акад. А.Ю.Кримський, акад. С.О.Сфрємов, Г.П.Житецький, В.О.Кордт (на той час — завідувачий бібліотекою Університету св. Володимира) та з початку 1919 р. — Д.І.Багалій⁸. Інструкція ТК затвер-